

ASTRID LINDGREN
(14. nov. 1907 – 28. jan. 2002)

V Stockholmu je konec meseca januarja umrla ena najbolj priljubljenih mladinskih pisateljic vseh časov, mama »Pike Nogavičke«, dobitnica Anderse-nove medalje (1958) in številnih drugih mednarodnih nagrad in priznanj, pet-kratna Švedinja leta, velika prijateljica otrok, občudovalka in zaščitnica narave, zagovornica miru in prijateljstva, osebnost, po kateri so poimenovane različne ustanove, ulice in celo hrib ter švedski zakon za zaščito narave.

Kot Astrid Ericsson se je rodila v stari leseni hiši (stoji še danes) na kmetiji Nås na robu mesteca Vimmerby, ki se nahaja približno 300 km južno od Stocholma. Danes ima Vimmerby okrog sedem tisoč prebivalcev in slovi po parku *Svet Astrid Lindgren*, v katerem obiskovalci spoznajo čas pisateljčine mladosti, predvsem pa vse njene najpomembnejše literarne junake in prizorišča njihovih dogodivščin.

Ericssonovi, družina s štirimi otroki, so živeli srečno in umirjeno podeželsko življenje, v katerem je bilo ob vsakodnevni opravih tudi veliko prostora za otroške igre in prikupne razposajenosti. Radoživi in prijetni spomini na otroštvo

v idilični pokrajini Småland so prepoznavno obarvali tako rekoč vsa pisateljčina literarna dela in so pomenili neusahljiv vir njenega ustvarjalnega navdiha.

Z devetnajstimi leti se je zaradi nezaželene nosečnosti umaknila v Stockholm, kjer se je zaposlila. Nezakonskega sina Larsa je rodila v Koebenhavnu. Težke življenjske razmere so jo prisilile, da je otroka za tri leta zaupala skrbni danski rejnici. Leta 1931 se je poročila s Sturejem Lindgrenom. Leta 1934 se jima je rodila hči Karin. Čeprav mestno življenje Lindgrenove ni nikoli prevzelo, je švedska prestolnica ostala vse do smrti kraj njenega stalnega prebivališča. Le poletja je običajno preživljala v svoji počitniški hišici na otoku Furusund, kjer ji je pisateljsko pero še posebej gladko teklo.

Svetovni sloves ji je prineslo že prvo literarno besedilo, *Pika Nogavička*, čeprav je nastalo brez kakršnih koli pisateljskih ambicij. Ustne pripovedi o Piki Nogavički, ki so začele nastajati na pobudo sedemletne Karin, so tri leta živele samo v družinskem krogu in če si pozimi 1944 takrat 37-letna gospodinja ne bi izpahnila gležnja, jih morda še dolgo ne bi zapisala. Urednik založbe Bonniers, kamor je poslala to nekonvencionalno pripoved, je v imenu splošno znanih zahtev takratne mladinske književnosti rokopis odločno odklonil, kar je kasneje seveda bridko obžaloval. Nekoliko spodobnejša različica zavrnjene Pike je leta 1945 izšla pri založbi Raben & Sjogren, ki je bila takrat v velikih finančnih težavah. Knjiga jo je menda rešila propada. Čeprav je bila Pika ob izidu deležna ostrih kritik, je postala čez noč svetovna

uspešnica, s svojim zmagovitim pohodom po Evropi pa je dokončno uveljavila tudi novo pravljичno različico, ki so jo strokovnjaki v sedemdesetih letih poimenovali fantastična pripoved.

Ker so Piko Nogavičko otroci širom po svetu sprejeli z izjemnim navdušenjem, so zaskrbljeni odrasli počasi le začeli spoznavati, da so se v presenetljivem liku Pike Nogavičke več kot uspešno utelesile skrite in globoke želje večine otrok. Morali so priznati, da ima ta spotakljiva zgodba tudi pozitivne učinke, saj s svojim odstopanjem od ustaljenih obrazcev otroke osvobaja notranjih napetosti, jim daje občutek varnosti in pravične urejenosti sveta ter jih hkrati na igrivo humoren način spodbuja k izrazito ustvarjalnemu odnosu do sveta.

Slovenski bralci so *Piko Nogavičko* spoznali že v šol. letu 1955/56, ko je začela izhajati v reviji *Pionir*. Iz nemščine jo je v nadaljevanjih prevajala pisateljica Kristina Brenkova. V knjižni obliki z ilustracijami Merlenke Stupica je nato izšla leta 1958. Doslej je pri Mladinski

knjigi izšlo že 14 ponatisov Pike Nogavičke, kar je menda rekord vseh slovenskih prevodov.

Leto dni po izidu Pike Nogavičke so Lindgrenovi v založbi Raben&Sjogren ponudili službo urednice mladinskih knjig, kar je z veseljem sprejela. Založbi, ki se je nato specializirala za mladinsko književnost, je tudi kot uspešna pisateljica in urednica ostala zvesta vse do upokojitve leta 1970.

Založba Raben & Sjogren je skupaj z nemškim založnikom Friedrichom Oetingerjem leta 1967 ustanovila na Švedskem in v Nemčiji nagrado Astrid Lindgren.

Pisateljica je do leta 1992, ko je napisala svoje zadnje literarno delo, objavila 114 raznovrstnih pripovedi, pesmi, igrice in filmskih scenarijev. Njene knjige so prevedene v več kot 80 jezikov, prodali pa so jih več kot 120 milijonov izvodov. Po njenih delih so nastale tudi številne gledališke predstave, filmi, televizijske nadaljevanke, risanke, muzikli, radijske igre, stripi itd. V slovenščino imamo prevedenih 14 knjig in 6 slikanic.

Gostje spominskega večera Astrid Lindgren v Velenju

Po izjemnem uspehu Pike Nogavičke je pisateljska energija Astrid Lindgren doživela torej pravo eksplozijo. Naj omenimo samo nekatera najbolj znana dela: detektivska trilogija o *Kalleju Blomkvistu*, ki jo je začela pisati že leta 1946, zavzema po mnenju poznavalcev pisateljčinega dela pomembno mesto v njenem umetniškem razvoju, saj se je v njej preizkusila z drznejšimi pripovednimi strukturami in za mladinsko književnost neobičajno tematiko strahu in bolečine. Temne strani življenja je upodobila tudi v delu *Mio, moj mio* (1954), ki na pravljичen način upoveduje notranje stiske osamljenega dečka. S to fantastično pripovedjo, v kateri je z izjemno psihološko pretanjenostjo predstavila vso globino prestrašene otroške duše, je po oceni mnogih kritikov dosegla svoj umetniški vrh.

Ustvarjala pa je tudi bistveno drugačno literaturo, na primer idilične pripovedi o vsakdanjih, a zanimivih doživetjih kmečkih otrok iz fiktivne vasice Bullerby, socialno obarvano pripoved o *Erazmu in potepuhu* (1956), za katero je prejela znamenito Andersenovo medaljo, najvišje mednarodno priznanje na področju mladinske književnosti, ter izrazito humorne, ponekod celo burkaško šegave zgodbe o simpatičnem porednežu Emilu (1963, 1966 in 1970).

Leta 1973 je ponovno povzročila literarno razburjenje s knjigo *Brata Levješrna*. V pretresljivo lepi fantastični pripovedi o neizmerni bratovski ljubezni je spregovorila o smrti, tabuizirani tematiki mladinske književnosti 20. stoletja. To je zgodba o strahu in prizadevanjih, da bi ga obvladali, je zgodba o zvestobi in žrtvovanju, je pripoved o dobrem in zlu, ki se mu je potrebno upreti. Njen srečni konec pa je mogoče dojeti le v prenešenem pomenu.

Leta 1981 je otroke in kritike navdušila z optimistično toplo pripovedjo *Ronja, razbojniška hči*. Delo ima močne skandinavske korenine, ki so prepoznavne v opisih narave, značilnem mysticismu in ritmu jezika. Narava s svojimi čudežnimi bitji ima v tej zgodbi o ljubezni in sovrastvu zelo pomembno vlogo.

Astrid Lindgren nam je v svojih knjigah na izviren in estetsko vznemirljiv način odkrila mnoge življenjske modrosti. V svojem načinu pisanja je po eni strani ohranjala žlahtne prvine literarne tradicije, hkrati pa vnašala mnoge novosti, ki so njenim knjigam dale prepoznavno barvo in ton.

Po zaslugi največjega slovenskega lindgrenologa Marjana Mariška (ob pisateljčini devetdesetletnici je napisal obsežno biografijo, v kateri je z izrazito osebnim tonom orisal njeno življenjsko in pisateljsko pot) smo Slovenci leta 1990 dobili v Velenju Pikin dan, ki je kmalu prerasel v vsakoletni Pikin festival, nekajdnevno največjo slovensko prirediteljsko za otroke, katere častna pokroviteljica je bila leta 1995 tudi Astrid Lindgren. Zaradi odmevnosti njenih del v slovenskem prostoru in tudi zaradi zaslug pri oblikovanju zglednih švedskih zakonov o varstvu narave je Astrid Lindgren leta 1996 prejela častni znak svobode Republike Slovenije, s katerim jo je odlikoval predsednik Milan Kučan.

V torek, 5. februarja 2002, je bil v knjižnici v Velenju **spominski večer Astrid Lindgren**. Med gosti, ki so sodelovali v programu, so bili tudi John Christler Alander, veleposlanik Kraljevine Švedske v R Sloveniji, Štefka Kučan, ambasadorica Pikekega festivala, in pisateljica Kristina Brenkova.

Darka Tancer-Kajnih